

Vi skal grave!

– ellers er arkæologi som fag døende

Lars Ewald Jensen, museumsinspektør, Museum Lolland-Falster

Arkæologer og arkæologien kan ikke undvære udgravninger for ingen udgravninger vil betyde, at de gamle udgravninger skal besvare nye spørgsmål. Data er altid blevet registreret selektivt, og praktisk erfaring er essentiel for evnen til refleksion og udvælgelse. Den arkæologiske kildekritik er direkte afhængig heraf, og dermed kvaliteten af de publikationer, som skal sikre, at arkæologien til stadighed er i dialog med det omgivende samfund.

Arkæologien er under påvirkning af det omgivende samfund, og der vil til stadighed rejses nye spørgsmål og hypoteser, som kan og skal undersøges i det arkæologiske materiale. Mange klassiske lokaliteter er stadig ”aktive” i den arkæologiske forskning, men udgraverne har haft andre problemstillinger end nutidens for øje og et langt mere begrænset udvalg af metoder til rådighed. Derfor kan ikke alle spørgsmål besvares med det arkæologiske materiale, vi allerede har.

Kunne man gennemføre udgravninger med en ”total-registrering”, var det i teorien muligt på et tidspunkt at stoppe udgravningsaktiviteten, men det er jo for længst erkendt, at der rent formelt kan registreres uendeligt mange data på en udgravning, hvilket af indlysende grunde er umuligt.

Kunsten at vælge

I den praktisk-arkæologiske verden er kunsten at udvælge hvilke data, man vil registrere. Der tilbydes et hav af teoretiske og metodiske indgange til den disciplin, men uanset valg af teori og metode eksisterer der *ikke* en tilgang, som med sikkerhed kan siges at registrere alle relevante data.

Endnu et aspekt spiller en væsentlig rolle på de fleste udgravninger: økonomi. Man bør på enhver udgravning mangle en million! Jeg skal understrege, at jeg ikke mener, at bygherre bør betale mere i forbindelse med undersøgelser efter Museumsloven. Pointen er, at der meget ofte kunne hentes flere data, hvis vi kunne solde alle anlæg, gennemføre flere naturvidenskabelige dateringer etc., etc.

Disse forhold er vigtige at forstå, når man vurderer resultatet af en udgravning.

Den logiske konsekvens af, at vi ikke kan registrere alt og har en begrænset økonomi, er at fokusere sin udgravning i forhold til en videnskabelig problemstilling. Det er ikke nogen let opgave, fordi den kræver et grundlæggende kendskab til de forskellige perioders aktuelle problemstillinger.

Den måske vanskeligste del af udgravningsprocessen er imidlertid den aktive refleksion, som er krævet før, under og efter udgravningen, for at sikre at fokus rettes imod de problemstillinger, som netop den lokalitet er mest egnet til at belyse. Det er ikke bare en øvelse før udgravningen, men en dialektisk proces, fordi udgravningen pludselig kan give helt andre fund end forventet, som betyder, at fokus må ændres fra dag til dag.

De fremsatte synspunkter er næppe nye eller revolutionerende. Udvælgelse i den arkæologiske proces er altid foregået. Engang hjemtog man ikke stikler fra stenalderens bopladser! Det gør vi i dag, og det afspejler jo netop den udvikling, faget har gennemgået. Baseret på egne erfaringer og sparring med mange feltledere, er det blevet min opfattelse, at kunsten at vælge helt grundlæggende er afhængig af, hvad man personligt har læst og især set. Betydningen af ”erfaring” og viden i udgravningssituationen må ikke undervurderes.

Kvalitet og erfaring

Accepteres mine synspunkter om nødvendigheden

af felterfaring, forståelse for økonomiens betydning og refleksion, er der imidlertid at være grund til bekymring over fagets udvikling. De studerende køres i dag igennem studiet på meget kort tid, hvorfor de opnår ringe praksiserfaring. Det kan der naturligvis gøres noget ved, når de finder ansættelse på museerne.

Langt mere kritisk forekommer det mig, at man med de nye 4+4 ph.d. ordninger sandsynligvis producerer de forskere, der kan være de kommende forskningsledere på museerne. De vil have relativt ringe udgravningserfaring efter endt uddannelse. Opstår der i næste generation af forskere en mangel på forståelse for udgravningens betydning i den arkæologiske proces, er risikoen, at forståelsen af materialet og betydningen af kildekritikkens mere praktiske del går tabt.

Jeg vil tillade mig at give et eksempel på en udgravning, hvor en mere kritisk tilgang til feltfasen og dens resultater var ønskelig. I *Vem behöver en by?* af Katalin Sabo (2001) fremgår det af udgravningstegningerne, at den middelalderlige gårdstomt i Kyrkeheddinge, som er central i bogen, i ingen faser er totaludgravet, og i nogle faser mangler der endda dele af de centrale bygninger! Når Sabo på den baggrund eksempelvis tolker på den rumlige fordeling af oldsager, vidner det for mig om en mangel på forståelse for nødvendigheden af en kildekritisk tilgang til udgravningssituationen, og dens betydning for formeringen af det arkæologiske materiale.

Ikke alle arkæologer behøver nødvendigvis at grave, og da slet ikke altid, men bliver lav udgravningserfaring en norm, vil mange af fagets udøvere miste en helt grundlæggende forståelse for materialets formering.

I forlængelse heraf er det naturligt at se på det administrative led i Kulturstyrelsen og på museerne. De fleste i dette led har væsentlig udgravningserfaring, men på grund af den arbejdsbyrde, som udøverne har til dagligt, er det spørgsmålet, om der ikke er et efterslæb såvel indenfor faglig opdatering

som indenfor anvendelsen af nye feltmetoder. Netop i disse led er denne viden essentiel for at fastholde arkæologi som et fag, der ikke blot reproducerer resultater, men som fastholder en relevans og aktualitet til samtiden.

En rotation af arkæologer mellem forvaltning, udgravning, forskning og formidling ville betyde, at alle fire dele i langt højere grad end i dag blev en sammenhængende dialektisk proces, som ville løfte kvaliteten af alle fire elementer. Ansættelsesvilkår, arbejdspress, økonomi og meget andet betyder imidlertid, at dette er let sagt, men vanskeligt udført.

Strukturproblemer

Der eksisterer et strukturproblem i dansk arkæologi, der betyder, at vi graver rigtigt meget og publicerer meget lidt. Manglende finansiering fremhæves ofte, som kilden til en ringe publikationsrate. Det er givetvis en del af forklaringen, men museer med arkæologisk ansvar må også økonomisk prioritere forskning og publikation.

Der grund til at se på strukturproblemerne inden total mangel på forståelse for betydningen af fortsat udgravningsaktivitet breder sig i det politiske system og i den brede befolkning.

Et træk kan mere end noget andet imødegå den fare: resultater!

Afslutning

Arkæologiens er samfundets lange hukommelse, som kan sætte aktuelle problemer i relief, men det kræver, at faget kan svare på stadigt nye spørgsmål. Hertil kræves nye problemorienterede udgravninger, og en forståelse af den påvirkning af det arkæologiske materiale, som sker i selve udgravningsprocessen.

Begge aspekter er essentielle for publicering af velunderbyggede resultater. Kun med solid forskning kan der leveres formidling af høj kvalitet med relevans for samtiden. Det er fagets eksistensberettigelse, og det fundament samfundets velvilje overfor arkæologien bygger på.